

TOSTRUP GAMLE SMEDJE

AF FØRSTELÆRER N.M. ELLING

Smeden var den mest ansete Haandværker i Fortiden, og i det islandske Sprog benyttes Ordet Smed endnu for flere andre Haandværk (Træsmed, Jernsmed). Det gaar med de gamle Smedjer som med de gamle Vand- og Vindmøller, de forsvinder efterhaanden og bliver erstattet af mere tidssvarende Bygninger, men derved mister Egnen noget af sin Karakter, og den historiske Duft og Farve, der hviler over Landskabet, vil snart svinde bort. Den gamle Smedje i Tostrup, Lunde Sogn, Lunde Herred, er formodentlig bygget 1746 af Theodosius v. Finecke, der i en Række Aar styrede Dallund for sin Moder, som var Enke efter Oberst Günther Diderik v. Finecke, der døde 1729.

Theodosius Fineckes Navn var nemlig indbrændt i den ene Halvdør til Smedjen; men senere er Døren til Dels bleven fornyet, hvorimod selve Bygningen med det solide Egetømmer stammer fra den første Begyndelse. Dog har man flyttet Skorstenen hen til den vestre Gavl, hvor den endnu findes. Skorstenen var nemlig oprindelig bygget midt i Smedjen, og Essen var indrettet med 2 Blæsebælge, saa der kunde smedes fra begge Sider at Skorstenen. Som det ogsaa kan ses paa Billedet af Smedjens Indre, er der en hel Del Huller i Stolpen ved Blæsebælgen. Disse Huller stammer fra Henrik Smeds Prøver med nylavede Bor eller Nav, der skulde prøves, førend de godkendtes. I Hullet, som ses et Stykke oppe paa Skorstenen, gemte Smeden sine Tændstikker, og uden for ses endnu paa Syd- og Vestmuren de gamle Ringe, som Hestene blev bundet til. Efter Hans Hansens Fortælling skal det Hul, som er i Døren, stamme fra Napoleonskrigens Tid. En Soldat var nemlig saa uheldig; at Ladningen i hans Gevær blev siddende fast i Bunden, hvorfor han blev pint og plaget af sin Sergent saa længe om at faa Bøssen rensat ud, at han, til sidst gik til Tostrup Smeden og bad ham tage Svansskruen ud og rense Musketten. Da Geværet blev lagt i Ilden, gik Skudet af, og Kuglen gik gennem Døren.

Ingen kender den første Smed i Tostrup; men en Overlevering vil vide, at det var en Karl, der var bleven oplært i Smedehaandværket af Herremanden paa Dallund paa den Betingelse, at han skulde gifte sig med en Pige der tjente paa Gaarden. Smedjen er altsaa maaske bygget for Smedekonens Skyld, og det kan jo nok have sin Rimelighed, da Smedekonen i hine Tider var en meget betydende Person, der ved Bøndernes Gilder altid sad næst efter Præstemadammen og foran Degnekonen.

Det er først fra Aaret 1778, at man kender Navnet paa Smeden i Tostrup. Nævnte Aar udsteder nemlig Theodosius v. Finecke et Fæstebrev til Hans Laursen Smed paa et Hus i Tostrup By, som H a n s P e d e r s e n sidst beboede, og v. Finecke har paa egen Bekostning ladet opbygge et Smede Hus tæt uden for, som Hans Laursen Smed maa beholde i Fæste paa Livstid mod, at han til hvert Aars Paaske leverer og betaler i Huspenge 4 Rdl. og aarlig, naar forlanges, forretter 2 a 3 gaaende Ægter. Husets Bygning skal stedse forbedres og vedligeholdes, at det alletider kan stande for et lovligt Syn. - Langs Vejen til Beldringe havde Smeden sin Ager, ved Broen havde han sin Toft, og ved Huset havde han sin Haveplads.

Foruden Smedens Hus i Tostrup var der fire Gaarde i Byen, og i et Udskiftningsbrev af 1801 nævnes Gaardmændenes Navne: Lars Andersen, Hans Knudsen, Jens Rasmussen og Erich Pedersen.

Hans Laursen var Smed i Tostrup i 50 Aar; thi Skifteprotokollen fra Dallund fortæller: 1828 fæster Conrad Frederich Christian Baron v. Blixen Finecke et Hus og Smedested i Taastrup By til Hans

Hansen, der efterfulgte sin Fader, der nu var bortdød, Hartkorn 4 Skp. 2 Alb. ufri Ager og Eng til bemeldte Huns Hansen for Livstid. - Ialt svares 6 Rdl. Sølv.

Synsforretningen nævner:

a. S t u e h u s e t, Østen, 8te Fag, Egebindingsværk, klinede Vægge og Straatag, indrettet til Beboelse med Loft, Vinduer og Døre, 2 Skorstene med Ovn.

b. Nordre Længe, 5 Fag, samme Materiale, indrettet til Tørvehus, Brændselshus og Ovnskjul.

c. Søndre Længe, 6 Fag, samme Bygningsmateriale,, indrettet til Lo, Lade og Kostald.

d. Smedested paa Gaden, 5 Fag, Egebindingsværk, murede Vægge og teglhængt, med en Skorsten og Inventarium.

Alt i god Stand og vel vedligeholdt.

Videre fortæller Skifteprotokollen:

1828 a. 16. Januar døde Hans La(u)rsen Smed i Tostrup 76½ Aar gl, og efterlader sig ikkun myndige Arvinger:

1 Søn Hans Hansen 32 Aar gl.

1 Datter Maren Hansdatter, der har været gift med afdøde Gaardmund Lars Hansen i Seerup. Hendes Tingsværge var Fæstegaardmand Mathias Hansen af Schamby.

1 Datter Gjertrud Hansdatter gift med Fæstegaardmand Christen Knudsen uf Sønder sø. Boet var langt under 100 Rdl. Værdi.

Hans Hansens Hustru hed Maren. Han var god til at fortælle Spøgelsehistorier. Engang mødte han saaledes, »Palle Jægers Hunde, hvorover han blev saa bange, at han rendte sin Vej, men var saa uheldig at falde i Jens Madsens (nu Sognefoged Olsens) "Brouhoule" (Hul til Hørrens Tilberedning). Og den klare Ild faldt, hente mig, lige ned i Hovedet paa mig", sagde han senere.

En anden Gang kom han knap saa heldigt fra det. Han havde været i Beldringe og kom noget sent hjem. Midtvejs mellem Beldringe og Tostrup mødte han en stor Hund med gloende Tunge og gloende Øjne. Smeden tog til Harens Vaaben, smed Træskoene og løb hjem. Næste Dag maatte han jo ud at hente Træskoene, og det viste sig da,

at Hunden med den gloende Tunge var forvandlet til en ganske almindelig Flintesten.

Hans Hansen havde 2 Døtre, Maren og Karen (f. 1826). Den første blev gift med Hans Jensen, hvis endnu levende Broder, Peter Kristian Jepsen, i mange Aar var Smed i V e d b y, Sønderse Sogn. Efter Hans Jensens Død giftede Enken sig med H e n r i k R a s m u s s e n fra Ubberud, hvis Oldefader var den bekendte Sergent Albrektsen, der giftede sig sidste Gang, da han var 99 Aar gammel, og han naaede da ogsaa at blive over 130 Aar gammel.

En Datter af Sergentens tidligere Ægteskab løb bort med en Kniplingskræmmer og efterlod et Barn her paa Fyn. Dette Barn blev Moder til Henrik Smed, der blev Hans Hansens Efterfølger.

Hans Hansens anden Datter, Karen, blev gift med Niels Kristensen i Sønderse. En Sønsøn af dette Ægtepar er Billedhuggeren Kaj Nielsen, der bl. a. har udsmykket Blaagaards Plads og lavet Monumentet over Mylius Erichsen i København samt Ymers Brønd i Faaborg.

Henrik Rasmussen, der kom til Tostrup 1863, omtalte altid sin Moder med den dybeste Ærbødighed. Hun var som Barn falden i Hænderne paa en Bande Kæltringer eller Zigeunere, som dengang gik "Kæltringgang" over hele Fyn. Ellers var det jo mest i Jylland, at disse omstrefjende Folk holdt til; men allerede omkring Aar 1600 omtaler den fynske Biskop Jakob M a d s e n dem i sin Visitatsbog, da de holdt til i et Sogn paa Hinsholm. En god Kone tog sig senere af Henrik Smeds Moder og opdrog hende i »Tugt og Herrens Formaning", saa hun blev en god og ædel Kvinde.

Henrik Smed var en selvstændig Natur og et lyst Hoved. Han kunde sit Haandværk til Gavns og var bekendt vidt og bredt for sine fortrinlige Spader og som en særdeles dygtig Beslagsmed, der kunde lægge Sko under de mest vanskelige Hestefødder. Han og hans Kone var begge dygtige og sparsommelige Folk. I Smedjen brugte han en Flaske med en Væge som Lampe, og Konen hentede Gløder til Strygejernet ude i Smedjen, naar hun skulde stryge sit Tøj. Han var agtet

og æret af alle, han kom i Berøring med, og skønt de fleste ikke hyldede hans konservative Politik, valgtes han ind i Sogneraadet.

Her i Tostrup Smedje har Nøjsomhed og Tarvelighed holdt til Huse, og det har været med Tilfredshed, at gamle Henrik Smed har svunget sin Hammer over Ambolten i den lille Bys Smedje. Herom har den fynske Hjemstavnsdigter Hans P. Lunde, hvis Hjem laa et lille Stykke borte fra Smedjen, sunget (Denj gamle Sme, Fynske Digte):

I Taastrup ved Belri' dae boue vo Sme,
ha' be Hendrik.
Ha' grøvfile Folk - og de tav di skam te!

Vi' di komme, saa ku di, ha' hadde senj Bor
etter nøuen, og hæ vaa de' ham, dæ vaa Maanj!
Di fek, næ Humøret vaa mut, nonne Svor,
uanseit hartkoun, Raanj e'er Staanj,
og somti, faa Mouskav, et Rids a dem sel,
en Skouse, en Sandhei, saa lunt u'en spræl.
Men Smei vaa jo ellers ret kløu og rigæl.

Nu er Henrik Smed ikke mere til:
Naa ligger ha' oppe o Kærgori ve
sin Kone, denj rouli'e, ranke Ma Sme,
de' gø Hendrik . . .

Han døde 1924, og siden har Smedjen staaet ubenyttet hen. Ejeren, Sognefoged O. C. Olsen, har fredet den indtil nu; da Vestfyns Hjemstavnsforening med Støtte af de fynske Smedemestres Forening har købt Smedjen for at flytte den til G u m m e r u p og opbygge den ved Siden af Landmaalergaarden, som ogsaa er fredet for Fremtiden. Her maa man nu haabe, at den gamle Tostrup Smedje med sine mange Minder om Fortiden maa staa til sene Tider og vidne om Livet i den gamle Landsby.

Kilder:

Fæstebreve, Skiftebreve, Udskiftningsbrevet fra Tostrup 1801, Meddelelser fra Jørgen Hansen, Tostruplund, forskellige andre mundtlige og skriftlige Kilder.

*Den gamle smed, Henrik Rasmussen,
foran smedjen. Frk. Olsen foto.*

Artiklen blev publiceret i Vestfyns
Hjemstavnsforening 1931 s. 9-14.

Digitaliseret og illustreret med nye
fotos af Margit Egdal 1.12.2010.